

Het bankkrediet aan de particuliere sector in België

M. Hradisky*

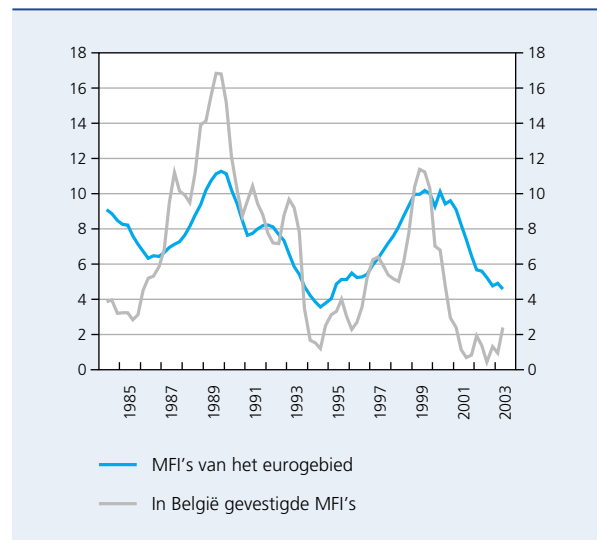
Na een toename met meer dan 10 pct. op jaarbasis in 1999 is de groei van de kredietverlening aan de particuliere sector in België aanhoudend vertraagd, in die mate dat sommige waarnemers vanaf de lente van 2001 gewag maakten van het opdrogen van de kredietverlening. Gaat het werkelijk om een aanzienlijke verkrapping van het aanbod van bankkrediet in België of is de vertraging toe te schrijven aan de vraag? Geldt die trend evenzeer voor de ondernemingen als voor de particulieren? Dit artikel tracht enkele mogelijke antwoorden op die vragen aan te reiken. Het bevat ook voor het eerst de resultaten voor België van de driemaandelijkse enquête van het Eurosysteem⁽¹⁾ bij hen die verantwoordelijk zijn voor de kredietverlening in de banken.

Het bankkrediet aan de particuliere sector

De groei van de uitstaande leningen⁽²⁾ die de Belgische kredietinstellingen aan de particuliere ingezetenen⁽³⁾ van het eurogebied hebben verstrekt, is sinds het in 1999 opgetekende hoogtepunt fors vertraagd en heeft zich vanaf 2001 rond 1 pct. per jaar gestabiliseerd, dat is een veel trager groeitempo dan dat van de leningen van de monetaire financiële instellingen⁽⁴⁾ (MFI's) van het eurogebied als geheel. In 1984 was reeds een vergelijkbaar verschil tussen het verloop in België en in Europa opgetekend. De leningen van de Belgische banken zijn onderhevig aan sterkere cyclische schommelingen en hun ontwikkelingen lijken doorgaans vooruit te lopen op die van de leningen verstrekt door de kredietinstellingen van het eurogebied.

GRAFIEK 1 BANKKREDIETEN AAN DE PARTICULIERE SECTOR VAN HET EUROGEBIED

(veranderingspercentages van de gemiddelde uitstaande bedragen t.o.v. het overeenstemmende kwartaal van het voorgaande jaar)

Bronnen: ECB, NBB.

* De auteur dankt D. Gosset, C. Gouyette en V. Périlleux voor hun medewerking.

- (1) Het Eurosysteem bestaat uit de ECB en de twaalf nationale centrale banken van het eurogebied.
- (2) Hoewel de term « kredieten » soms niet alleen slaat op leningen, maar ook op de tegoeden van de banken in de vorm van effecten, worden de termen « leningen » en « kredieten » in dit artikel door elkaar gebruikt.
- (3) Alle kredietnemers behalve de MFI's en de overheid.
- (4) De MFI's omvatten de centrale bank en de andere monetaire financiële instellingen; deze laatste bestaan uit de kredietinstellingen en de instellingen voor collectieve belegging met een monetair karakter. De kredietinstellingen nemen vrijwel de volledige kredietverlening van de MFI's aan de particuliere sector voor hun rekening.

De eerste aanwijzingen betreffende het tweede kwartaal van 2003 doen evenwel een lichte opleving van de kredietverlening in België vermoeden.

Zoals blijkt uit grafiek 2, zijn de laatste twintig jaar twee grote kredietcycli te zien geweest. De eerste liep van 1983 tot 1993 en de tweede van 1994 tot begin 2003. De eerste cyclus lijkt meer uitgesproken en symmetrischer dan de tweede, die werd gekenmerkt door een scherp oplopende kredietgroei in 1999. Die groei kwam echter op een veel lagere piek uit dan in 1989.

Hoewel meteen zichtbaar wordt wat de weerslag van de conjunctuur op die ontwikkelingen is, hebben deze laatste ook te maken met andere factoren die een invloed hebben op het aanbod van en de vraag naar krediet.

Aan de vraagzijde dient krediet voor de financiering van de investeringen in vast kapitaal van de ondernemingen (gebouwen, uitrusting) en de gezinnen (woningen), de voorraadvorming en de lopende activiteiten van de vennootschappen, een deel van de particuliere consumptie, met name van duurzame goederen, alsook de financiële beleggingen en de investeringen in aandelen (fusies en overnames van vennootschappen). De aan de Belgische banken gevraagde kredieten voor die verschillende doeleinden zijn onder meer afhankelijk van het peil van de economische activiteit en de prijzen, de nominale rentetarieven, de verwachtingen inzake groei en inflatie, de beschikbaarheid van andere financieringsbronnen (interne financiering, uitgifte van aandelen en vastrentende effecten, beroep op andere kredietverstrekkers) en het klimaat op de beurs en de vastgoedmarkt.

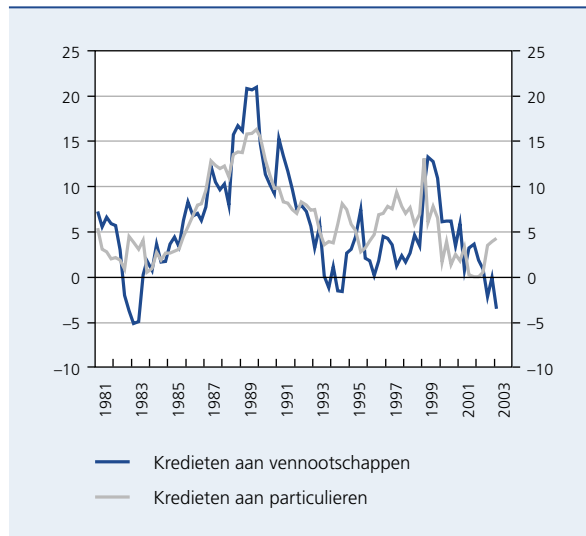
Het kredietaanbod van de Belgische banken hangt onder meer af van de inzetbaarheid en de kosten van de middelen waarover ze beschikken – die worden beïnvloed door het monetaire beleid, de reglementaire vereisten inzake eigen vermogen en de situatie op de obligatiemarkt –, de concurrentiedruk en de risicoperceptie – die zelf afhankelijk is van de economische conjunctuur en de waarde van de waarborgen die de kredietnemers kunnen bieden.

Het is niet gemakkelijk te onderscheiden welke weerslag de wijzigingen in vraag en aanbod respectievelijk hebben, aangezien beide reageren op gemeenschappelijke factoren. Het bestaan van aanbodeffecten kan enkel indirect worden opgespoord, bijvoorbeeld via het onderzoek van de aanwendingsgraad van de kredietopeningen of van het verschil tussen de debetrente en de rente op risicoloze beleggingen. In dat verband verstrekt de nieuwe enquête van het Eurosysteem betreffende de kredietverlening waardevolle bijkomende informatie.

GRAFIEK 2

KREDIETEN VAN DE BELGISCHE KREDIETINSTELLINGEN AAN DE BELGISCHE PARTICULIERE SECTOR

(veranderingspercentages van de uitstaande bedragen t.o.v. het overeenstemmende kwartaalultimo van het voorgaande jaar, na correctie voor de weerslag van de herwaarderingen en de sectorale herklasseringen)

Bron: NBB.

Gelet op de heterogeniteit van de factoren die een invloed kunnen hebben op de kredieten aan in België gevestigde vennootschappen, de kredieten aan Belgische particulieren en de leningen aan in andere landen van het eurogebied gevestigde ondernemingen en particulieren, zal het vervolg van het artikel handelen over de eerste twee categorieën, die het leeuwendeel van de kredietverlening aan de particuliere sector uitmaken en die eind 2002 een uitstaand bedrag van respectievelijk 102,8 en 86,4 miljard euro bereikten (cf. kader 1). De gegevens lopen tot eind maart 2003. Voorlopige en gedeeltelijke informatie betreffende eind juni 2003 doet vermoeden dat het jaarlijkse veranderingspercentage van de uitstaande kredieten aan vennootschappen en aan particulieren licht toeneemt.

Afgezien van specifieke factoren worden de kredieten aan vennootschappen en aan particulieren beide met name beïnvloed door de conjunctuur en het algemene rentepeil, waardoor ze meestal een vrij gelijklopende ontwikkeling vertonen. De leningen aan vennootschappen waren aan sterkere schommelingen onderhevig dan die aan particulieren, waarvan het uitstaande bedrag tijdens de afgelopen drieëntwintig jaar nooit is gedaald. Het begin 2003 opgetekende verschil tussen het veranderingstempo van de leningen aan particulieren en dat van de leningen aan vennootschappen is echter bijzonder groot: de leningen aan particulieren stegen op jaarbasis immers met 4,3 pct., terwijl de kredieten aan vennootschappen met 3,5 pct. per jaar terugliepen.

Kader 1 – De gegevens over bankkredieten

De meeste van de in dit artikel gebruikte gegevens over bankkredieten zijn ontleend aan de financiële rekeningen van België en worden volgens de onderstaande principes opgesteld.

Creditsector:

kredietinstellingen, op territoriale basis (Belgische vestigingen van de kredietinstellingen naar Belgisch en naar buitenlands recht).

Debetsector:

- grafiek 1: alle in het eurogebied gevestigde debiteuren, met uitzondering van de MFI's en de overheid;
- grafieken 2 tot 4 en 6: in België gevestigde vennootschappen, behalve MFI's, verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen en instellingen voor collectieve belegging⁽¹⁾;
- grafieken 2 en 8: gezinnen (met inbegrip van zelfstandigen) en in België gevestigde instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens.

Financiële instrumenten:

oorspronkelijk door de kredietinstellingen verleende kredieten in verschillende vormen (leningen met vaste looptijd, hypothecaire leningen, voorschotten in rekeningen-courant, leningen op afbetaling, handelspapier, enz.), met uitzondering van roerende waarden en andere verhandelbare effecten.

Bronnen en correcties:

de voornaamste bron is de maandstaat van de kredietinstellingen («schema A») en de bijlagen ervan; de brutogegevens zijn echter herwerkt, met name om aan de hand van de veranderingen in de uitstaande bedragen de netto-stromen te ramen, waarbij de weerslag van de wisselkoersschommelingen, de andere herwaarderingen en de sectorale herklasseringen buiten beschouwing wordt gelaten.

Grafiek 5 is opgesteld op basis van gegevens van de Centrale voor kredieten aan ondernemingen, die meer gedetailleerd maar niet exhaustief zijn, onder meer omdat ze slechts betrekking hebben op kredieten van 25.000 euro of meer.

Eind 2002 stonden van de bovengenoemde kredieten de volgende bedragen uit:

	(miljarden euro's)
Kredieten van de Belgische kredietinstellingen aan de particuliere sector van het eurogebied	205,5
waarvan:	
– kredieten aan de Belgische vennootschappen	102,8
<i>waarvan in de Risicocentrale geregistreerde kredieten</i>	<i>74,5</i>
– kredieten aan Belgische particulieren	86,4
<i>waarvan hypothecaire leningen</i>	<i>61,1</i>

De gegevens over de debetrente (grafieken 6 tot 8) zijn afkomstig van een enquête bij de Belgische banken, die aanvang in 1993 en betrekking heeft op standaardovereenkomsten. Een nieuwe, door het Eurosysteem geharmoniseerde enquête is in januari 2003 van start gegaan. De resultaten ervan zullen in de loop van het vierde trimester 2003 worden bekendgemaakt.

(1) In de financiële rekeningen van België omvat de sector van de niet-financiële vennootschappen sinds kort (Statistisch Tijdschrift van de NBB, 2003-II) niet langer de financiële holdings, de beursvennootschappen of de hypotheekmaatschappijen. In dit artikel zijn deze instellingen nog steeds begrepen in de sector van de vennootschappen, omdat de desbetreffende gegevens slechts met vertraging beschikbaar zijn en omdat de leningen die ze bij de kredietinstellingen opnemen, grotendeels dienen ter financiering van de leningen aan de niet-financiële vennootschappen.

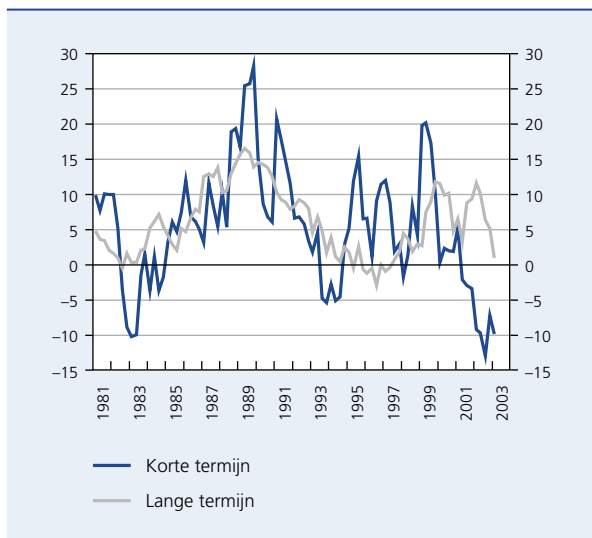
Kredieten aan vennootschappen

De recente inkrimping van de bankkredieten aan de vennootschappen is vooral toe te schrijven aan de kortetermijnkredieten, die hoofdzakelijk bestaan uit kaskredieten en voorschotten voor ten hoogste een jaar. Deze categorie kredieten, die gemiddeld zowat 45 pct. van het totaal uitmaakt, is weliswaar de meest volatiele, maar het verschil tussen de veranderingspercentages van de korte- en de lange-termijnkredieten is nooit zo omvangrijk geweest als in 2002. In de loop van datzelfde jaar echter liep de groei van de lange-termijnleningen aan de vennootschappen, die vooral bestaan uit investeringskredieten, op zijn beurt terug. Tijdens de twaalfmaandsperiode tot eind maart 2003 was de kredietverlening, zowel op de korte als op de lange termijn, minder groot dan de terugbetalingen, zodat het uitstaande bedrag van de aan vennootschappen verstrekte kredieten met zowat 3,5 pct. is gedaald. Dergelijke inkrimpingen hadden zich reeds voorgedaan in 1982-83 en in mindere mate in 1993-94.

In verhouding tot de totale externe financiering van de vennootschappen hebben de kredieten van de Belgische banken de laatste twee decennia een inkrimping vertoond, terwijl een toename is opgetekend van het beroep op buitenlandse banken en van de uitgiften van effecten - in het bijzonder aandelen, maar ook door de coördinatiecentra uitgegeven effecten op korte termijn. Bijgevolg

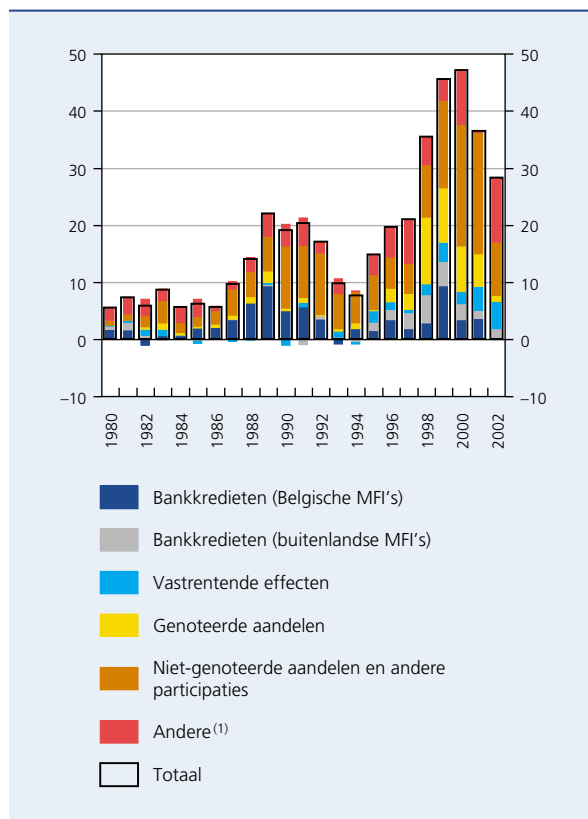
GRAFIEK 3 KREDIETEN VAN DE BELGISCHE KREDIETINSTELLINGEN AAN DE BELGISCHE VENNOOTSCHAPPEN

(veranderingspercentages van de uitstaande bedragen t.o.v. het overeenstemmende kwartaalultimo van het voorgaande jaar, na correctie voor de weerslag van de herwaarderingsen en de sectorale herklasseringen)

Bron : NBB.

GRAFIEK 4 NIEUWE FINANCIËLE VERPLICHTINGEN VAN DE BELGISCHE VENNOOTSCHAPPEN (miliard euro's)

Bron : NBB.

(1) Deze rubriek omvat onder meer de van in het buitenland gevestigde verbonden ondernemingen ontvangen leningen en de transitorische posten in de zin van het ESR 1995.

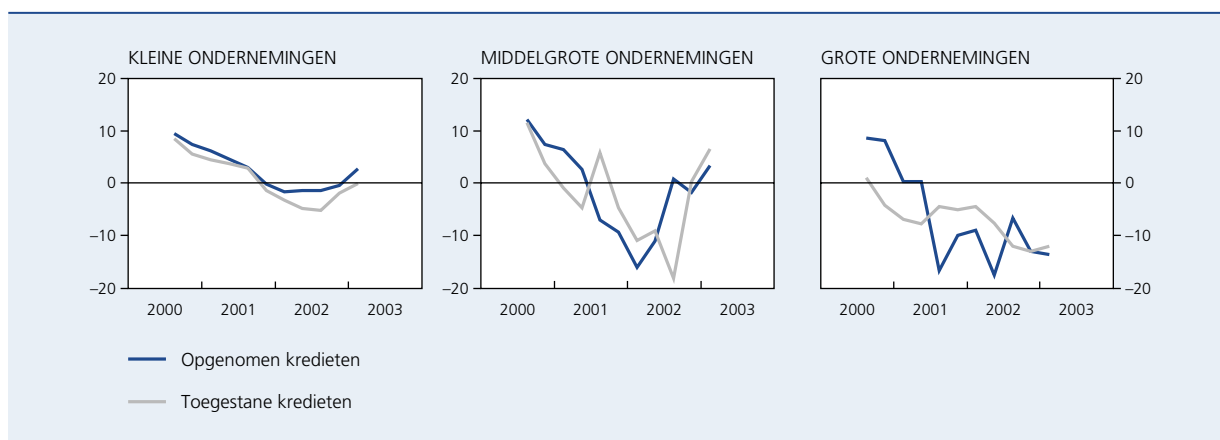
zijn de ondernemingen in het algemeen minder blootgesteld aan cyclische veranderingen in het kredietaanbod van de Belgische banken.

Het is evenwel niet uitgesloten dat de gevolgen voor de kleine ondernemingen zwaarder zijn, omdat deze laatste meer afhankelijk zijn van bankkrediet. De gegevens van de Kredietcentrale, die minder volledig zijn dan die van de financiële rekeningen, maar waarmee een onderscheid kan worden gemaakt volgens de grootte van de debiteuren, tonen aan dat vooral de kredietverstrekking aan grote ondernemingen zou zijn gekrompen, terwijl het uitstaande bedrag van leningen aan kleine ondernemingen slechts licht zou zijn gewijzigd⁽¹⁾. Bij de kredieten aan

(1) De gegevens van de Kredietcentrale verschaffen een ietwat ander totaalbeeld dan dat van de financiële rekeningen: de inkrimping van het uitstaande bedrag van kredieten aan de vennootschappen zou vanaf het derde kwartaal van 2001 hebben ingezet en zou medio 2002 haar hoogtepunt hebben bereikt alvorens in het eerste kwartaal van 2003 enigszins te verzwakken. De daling in het derde kwartaal van 2001 zou ten dele te wijten kunnen zijn aan correcties door de rapporterende banken.

GRAFIEK 5 KREDIETEN VAN DE BELGISCHE KREDIETINSTELLINGEN AAN DE BELGISCHE VENNOOTSCHAPPEN NAAR GROOTTE VAN DE ONDERNEMINGEN ⁽¹⁾ VOLGENS DE KREDIETCENTRALE

(veranderingspercentages van de uitstaande bedragen t.o.v. het overeenstemmende kwartaalultimo van het voorgaande jaar)

Bron : NBB.

(1) Vennootschappen die een verkort schema van de jaarrekening hebben neergelegd, worden als kleine ondernemingen beschouwd. Vennootschappen die een volledig schema hebben neergelegd, worden beschouwd als groot of middelgroot al naar gelang de omzet van twee opeenvolgende jaren meer of minder dan 37,2 miljoen euro bedroeg.

middelgrote ondernemingen deden zich uiteenlopende ontwikkelingen voor: eerst stabiliseerden ze zich na vier kwartalen van daling en in het eerste kwartaal van 2003 werd een lichte jaar-op-jaarstijging opgetekend. Aan de andere kant lag het veranderingspercentage van de verstrekte kredieten bij de kleine ondernemingen, meer dan bij de grote ondernemingen, systematisch lager dan dat van de opnemingen, wat zou kunnen wijzen op een sterker aanbodeffect. De traditioneel hogere opnemingsgraad van de kredietlijnen bij kleine ondernemingen is dus licht toegenomen van 79 pct. eind 1999 tot 84 pct. in het eerste kwartaal van 2003, terwijl hij bij middelgrote en grote ondernemingen respectievelijk zowat 63 en 50 pct. bleef bedragen.

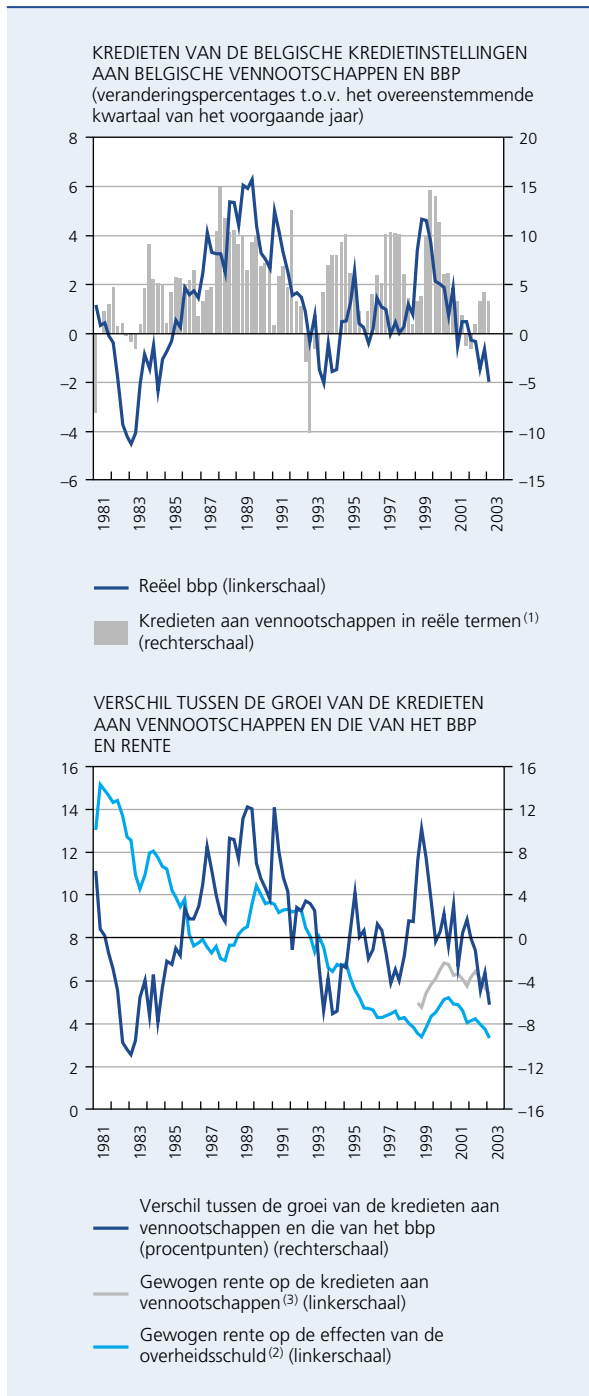
Tijdens de laatste twee decennia was het veranderings-tempo van de bankkredieten aan de vennootschappen sterk gecorreleerd met de groei van de economische activiteit. De negatieve invloed van de rentevoeten is minder duidelijk: hij is reëel, maar lijkt soms met enige vertraging op te treden.

De daling van de kredietverstrekking ten opzichte van de piek van 1999 kan voornamelijk worden verklaard door de verslechtering van de conjunctuur. Ook de rentestijgingen van medio 1999 tot eind 2000 hebben er wellicht toe bijgedragen. Net als in 1994 lijkt de recente inkringing van de uitstaande kredieten evenwel slechts voor een deel het gevolg te zijn van deze twee factoren. De aanmerkelijke daling van het aantal fusies en overnames is immers een andere determinant van deze inkringing.

De rente-ecarts ten opzichte van de risicoloze beleggingen vormen een van de elementen aan de hand waarvan het gedrag van de banken inzake kredietverstrekking kan worden beoordeeld. Zoals blijkt uit de verruiming van deze ecarts tijdens de afgelopen drie jaren lijken de kredietinstellingen daadwerkelijk een restrictievere houding te hebben aangenomen: de marges op kaskredieten, een instrument dat a priori op kmo's is afgestemd, en op investeringskredieten hebben zich sinds begin 2003 gestabiliseerd op een aanzienlijk hoger niveau dan in het verleden. De rente op voorschotten met vaste looptijd, een financieel product dat gewoonlijk voor grote vennootschappen is bestemd, werd daarentegen snel en integraal aangepast aan de veranderingen in de geldmarktrente. De verhogingen van de marges ten opzichte van de rente op de effecten van de overheids-schuld zouden ten dele kunnen worden verklaard door een aanpassing aan de voorwaarden in de buurlanden als gevolg van de integratie van de financiële markten in Europa en van grensoverschrijdende fusies. Ze kunnen in de hand zijn gewerkt door een toegenomen concentratie binnen de Belgische banksector⁽¹⁾. Ze getuigen wellicht ook van een voorzichtiger houding in het licht van het sombere conjunctuurklimaat en de anticipatie op het nieuwe Bazelse akkoord over de vereisten inzake

(1) Het Herfindahl-indexcijfer – som van de kwadraten van de in procenten uitgedrukte marktaandeelen, die bijgevolg kan variëren van 0 tot 10.000 – voor de kredieten van de Belgische kredietinstellingen aan de Belgische vennootschappen is gestegen van 971 eind 1995 tot 1.825 eind 2000 en tot 1.894 eind 2002.

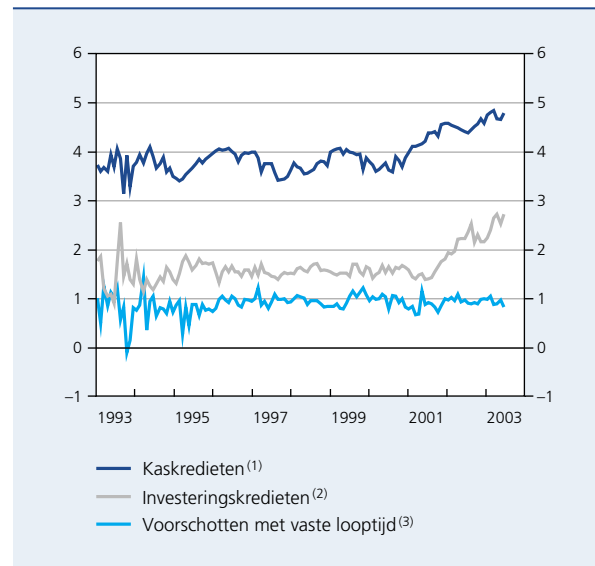
GRAFIEK 6 BANKKREDIETEN AAN DE VENNOOTSCHAPPEN, BBP EN RENTE

Bron: NBB.

- (1) Door Belgische kredietinstellingen verstrekte kredieten, gegevens per kwartaalultimo gecorrigeerd voor de weerslag van de herwaarderingen en de sectorale herklasseringen en gedeeld door de bbp-deflator.
- (2) Gewogen gemiddelde van het tarief van de driemaands schatkistcertificaten en van het rendement op lange-termijnleningen (leningen op zes jaar en meer tot eind 1992, vervolgens OLO's op vijf jaar). De gewichten hebben betrekking op het aandeel van de kredieten op korte en lange termijn in de kredietverlening aan de vennootschappen.
- (3) Gewogen gemiddelde van de rente op investeringskredieten, voorschotten met vaste looptijd, kaskredieten, leningen op afbetaling, hypothecaire leningen en discontokredieten.

GRAFIEK 7 ECART TUSSEN DE DEBETRENTES VAN DE BELGISCHE BANKEN EN DE RENTE OP DE EFFECTEN VAN DE OVERHEIDSSCHULD (procentpunten)

Bron: NBB.

- (1) Ecart ten opzichte van de rente op driemaands schatkistcertificaten.
- (2) Ecart ten opzichte van het rendement van de OLO's op vijf jaar.
- (3) Ecart ten opzichte van de rente op zesmaands schatkistcertificaten.

het eigen vermogen⁽¹⁾. Het onlangs verschenen artikel in de Financial Stability Review van de NBB⁽²⁾ toont in dat verband echter aan dat dit nieuwe Bazelse akkoord noch zou leiden tot duurdere kredieten, uitgedrukt in eigen vermogen, noch tot een rantsoenering van het krediet voor KMO's in België.

Volgens de enquête van het Eurosysteem naar de bancaire kredietverlening (zie kader 2) lijkt de verruiming van de marges de belangrijkste uiting van de verstrakking, door de Belgische banken, van de criteria voor de kredietverlening aan ondernemingen tijdens de afgelopen drie kwartalen. Tegelijk met een verwacht vraagherstel voorzagen sommige banken in juli een lichte versoepeling van deze criteria in het derde kwartaal van 2003.

(1) Vergeleken met het eerste Bazelse akkoord bevat de nieuwe reglementering een veel meer verfijnde en gedifferentieerde weging van de activa op basis van de risico's.

(2) Zie Masschelein (2003).

Kader 2 – Enquête van het Eurosysteem naar de kredietverlening

De analyse van de ontwikkelingen op de kredietmarkt is van bijzonder belang voor de voorbereiding van de monetaire-beleidsbeslissingen. Krediet speelt immers een fundamentele rol in het transmissiemechanisme van het monetaire beleid en in de economie meer in het algemeen. De driemaandelijkse enquête van het Eurosysteem naar de kredietverlening, die voor het eerst werd gehouden in januari 2003, vormt in dat opzicht een waardevolle informatiebron over de vraag- en aanbodvoorwaarden in verband met krediet, als aanvulling op de bestaande statistieken. Andere centrale banken zoals de Amerikaanse Federal Reserve of de Bank of Japan organiseren soortgelijke enquêtes.

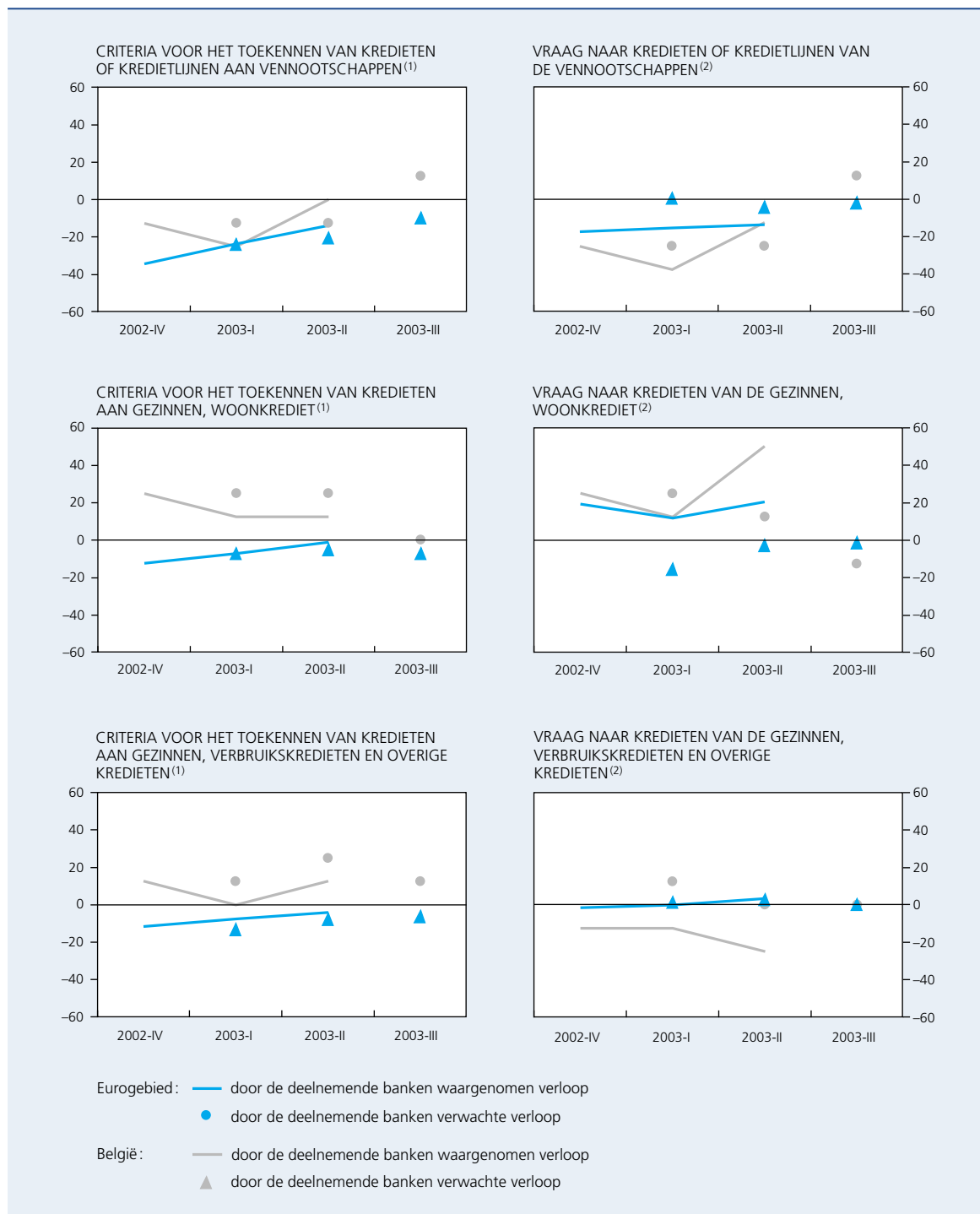
De enquête bevat zeventien kwalitatieve vragen met betrekking tot de ontwikkelingen van de vraag naar en het aanbod van krediet tijdens het afgelopen kwartaal en het verwachte verloop voor het volgende kwartaal. Als reactie op een open vraag kunnen zij die verantwoordelijk zijn voor de kredietverstrekking eventueel extra opmerkingen formuleren. Drie grote kredietcategorieën worden onderscheiden: leningen aan niet-financiële vennootschappen, hypothecaire leningen aan gezinnen en overige leningen aan gezinnen. Het staal voor het eurogebied omvat momenteel 86 kredietinstellingen en telt minstens drie banken per land. Het Belgische staal bestaat uit de vier belangrijkste banken. Voor de berekening van de resultaten op nationaal niveau wordt aan elke instelling hetzelfde gewicht toegekend, terwijl de resultaten voor het eurogebied worden verkregen door aggregatie van de nationale resultaten op basis van de nationale aandelen in het totale uitstaande kredietbedrag. De berekening steunt op het concept van het « nettopercentage », dat overeenkomt met het verschil tussen het percentage van de antwoorden dat wijst op een ontwikkeling in een bepaalde richting en het percentage van de antwoorden dat wijst op een ontwikkeling in de tegenovergestelde richting. Afhankelijk van het geval kan een negatief nettopercentage dus wijzen op een verstrakking van de criteria voor de kredietverstrekking of op een verzwakking van de vraag naar kredieten. Voor meer informatie over deze enquête en over de voorstelling van de resultaten wordt de lezer verwezen naar het artikel in het Statistisch Tijdschrift van de Bank van augustus 2003.

De resultaten van de enquête wijzen op een verstrenging van de criteria voor het toekennen van leningen aan vennootschappen en gezinnen in het eurogebied tijdens de afgelopen drie kwartalen. Meer bemoedigend is echter dat het aantal banken dat deze criteria verscherpt, vermindert en zich in het derde kwartaal van 2003 zou moeten stabiliseren of zelfs dalen. In België liepen de resultaten iets meer uiteen naar gelang van de sectoren: voor de verstrekking van kredieten aan de ondernemingen was er tijdens de eerste twee kwartalen waarop de enquête betrekking had, eveneens sprake van een verstrenging van de criteria (gevolgd door een stabilisering tijdens het tweede kwartaal van 2003) maar bij de leningen aan de gezinnen werd een versoepeling vastgesteld. In juli verwachtten sommige Belgische kredietinstellingen voor het derde kwartaal van 2003 een versoepeling van hun kredietverlening aan ondernemingen.

Wat de kredietvraag in het eurogebied betreft, noteerden de banken een daling van de vraag vanwege de niet-financiële vennootschappen tijdens de afgelopen drie kwartalen, een stijging van de vraag naar hypothecaire leningen en een status-quo in de vraag naar overige kredieten van de gezinnen. In juli maakten ze gewag van een stabilisering van de vraag naar de verschillende kredietcategorieën in het derde kwartaal van 2003. In België tekenden de kredietinstellingen een vergelijkbaar verloop op voor de twee belangrijkste kredietcategorieën. Door de aanhoudend lage rente is de vraag naar woonkredieten tijdens het tweede kwartaal van 2003 bijzonder sterk toegenomen. Bepaalde Belgische banken voorzagen in juli voor het derde kwartaal van 2003 een herstel van de kredietvraag vanwege de vennootschappen.

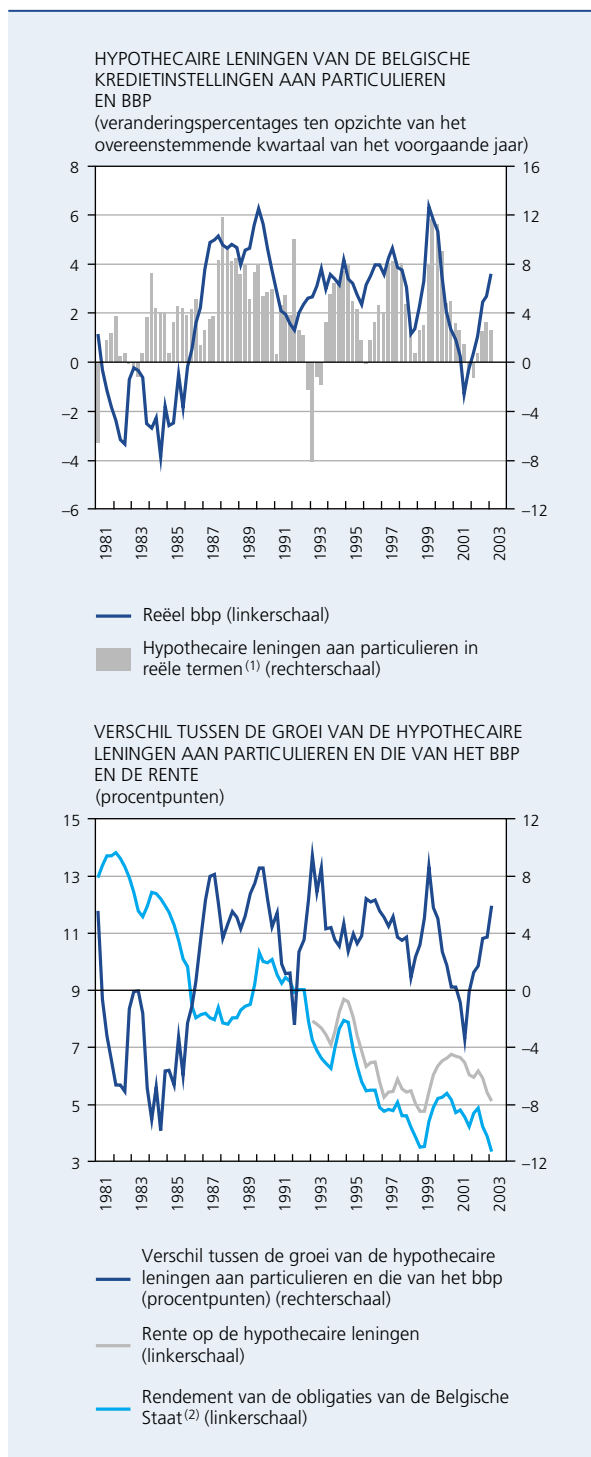
BELANGRIJKSTE RESULTATEN VAN DE ENQUÊTE VAN HET EUROSISTEEM NAAR KREDIETVERLENING IN HET EUROGEBIED EN IN BELGIË

(1) Saldo van de percentages van de antwoorden die respectievelijk wijzen op aanzienlijk versoepelde (x 1), enigszins versoepelde (x 0,5), enigszins verscherpte (x -0,5) en aanzienlijk verscherpte (x -1) criteria voor de kredietverstrekking.

(2) Saldo van de percentages van de antwoorden die respectievelijk wijzen op een aanzienlijk toegenomen (x 1), een enigszins toegenomen (x 0,5), een enigszins afgenomen (x -0,5) en een aanzienlijk afgenomen (x -1) vraag naar kredieten of kredietlijnen.

GRAFIEK 8 HYPOTHECAIRE LENINGEN AAN PARTICULIEREN, BBP EN RENTE

Bron: NBB.

(1) Door Belgische kredietinstellingen verstrekte kredieten, gegevens per kwartaalultimo gecorrigeerd voor de invloed van de herwaarderings- en de sectorale herklasseringen en gedeeld door de bbp-deflator.

(2) Tot eind 1992 leningen op zes jaar en meer, nadien OLO's op vijf jaar.

Kredieten aan particulieren

De kortlopende kredieten vertegenwoordigen slechts één tiende van de kredieten die door de Belgische kredietinstellingen aan de particulieren worden verstrekt. Van de langlopende kredieten wordt meer dan drie vierde momenteel opgenomen in de vorm van hypothecaire leningen.

Net als de kredieten aan de ondernemingen blijken de hypothecaire leningen gevoelig voor het conjunctuurklimaat. Zij lijken bovendien sterker te reageren op de rentetarieven.

Na een forse toename in 1999 verloren de hypothecaire leningen snel terrein naarmate de economische groei verzwakte. Bovendien heeft de verhoging van de hypotheekrente die tussen het tweede kwartaal van 1999 en eind 2000 werd opgetekend, de vraag naar krediet mede afgeremd. Tot slot heeft de verlaging van de registratierechten in Vlaanderen, een maatregel die medio 2001 werd aangekondigd en op 1 januari 2002 van kracht werd, de gezinnen ertoe aangezet het afsluiten van hypothecaire leningen uit te stellen. Vervolgens heeft de daling van de rente bijgedragen tot een herstel vanaf begin 2002 en heeft de malaise op de beursmarkten de vastgoedsector ongetwijfeld aantrekkelijker gemaakt.

De Belgische kredietinstellingen hebben de kredietvoorwaarden van medio 2000 tot eind 2001 verstrakt: het renteverskil tussen de hypothecaire leningen en de OLO's op vijf jaar liet tijdens die periode een toename van meer dan 80 basispunten optekenen en kwam in oktober 2001 op meer dan 200 basispunten uit: dat is het hoogste peil sinds de cijfers beschikbaar zijn. Zoals ook het geval is met sommige kredieten aan de ondernemingen, zou deze verruiming van de marges een gevolg kunnen zijn geweest van een aanpassing aan de geldende voorwaarden in de buurlanden en van de noodzaak om de conjuncturele aantasting van de rentabiliteit te compenseren, en werd zij mogelijk in de hand gewerkt door de concentratie van de kredietverleners⁽¹⁾.

Volgens de enquête van het Eurosysteem was deze margeverruiming tussen het laatste kwartaal van 2002 en het tweede kwartaal van 2003 de belangrijkste verklaring voor de vermindering van het aantal Belgische banken die gewag maken van een versoepeling van hun toekenningscriteria voor hypothecaire leningen aan de gezinnen. In juli verwachtten de kredietinstellingen dat ze deze criteria in

(1) Toegepast op de hypothecaire leningen die door de Belgische kredietinstellingen aan particulieren worden toegestaan, is de Herfindhal-index (zie voetnoot 1, p. 27) gestegen van 969 eind 1995 tot 1.556 eind 2000 en 1.613 eind 2002.

het derde kwartaal van 2003 ongewijzigd zouden laten, terwijl ze een lichte achteruitgang van de vraag vanwege de huishoudens verwachtten.

De overige bancaire kredieten aan particulieren omvatten de consumentenkredieten en andere leningen, in het bijzonder die aan zelfstandigen. In tegenstelling tot wat is gebeurd met de hypothecaire leningen, heeft het aandeel van de kredietinstellingen in de toekenning van consumentenkredieten de afgelopen jaren de neiging vertoond om af te nemen. In dit verband zal de ingebruikneming, op 1 juni 2003, van de zogeheten «positieve» Centrale voor kredieten aan particulieren, die met andere woorden niet alleen de wanbetalingen maar tevens de leningen met een normaal verloop registreert, een aanvulling mogelijk maken van de beschikbare statistische informatie over consumentenkredieten, die in een later artikel worden behandeld.

Besluit

In een periode van aarzelende conjunctuur en in een financiële context die wordt gekenmerkt door grote onzekerheid, vertoont zowel de vraag naar krediet als het aanbod van krediet de neiging om terug te lopen. De groeivertraging en de recente inkrimping van de uitstaande kredieten die door de Belgische banken aan de ondernemingen worden verleend, zijn waarschijnlijk vooral het gevolg van een in het geval van de grote ondernemingen bijzonder gevoelige teruggang van de vraag. De banken zijn echter ook voorzichtiger geworden en hebben de kredietverleningsvoorwaarden verstrakt, vooral ten aanzien van debiteuren van wie het risico hoger wordt ingeschat. De leningen aan de particulieren lijken minder te zijn aangetast en hebben sinds eind 2001 een gestadiger groei te zien gegeven.

Geraadpleegde Literatuur

Europese Centrale Bank (2003), «Een enquête naar kredietverlening door banken in het eurogebied», *Maandbericht* (april), pp. 65-75.

Nationale Bank van België, *Verslag 2002, Deel 1: Economische en financiële ontwikkeling*.

Nationale Bank van België, *Financial Stability Review 2003*.

Bernanke B. S., Lown C. S. (1991), «The Credit Crunch», *Brookings Papers on Economic Activity*, n° 2, pp. 205-47.

Calza A., Gartner C., Sousa J. (2001), «Modelling the Demand for Loans to the Private Sector in the Euro Area», *Working Paper n° 55*, European Central Bank.

Deutsche Bundesbank (2002), «The Development of Bank Lending to the Private Sector», *Monthly Report* (februari), pp. 31-46.

Duca J. V. (1999), «What Credit Market Indicators Tell Us», *Economic and Financial Review*, Federal Reserve Bank of Dallas, n° 3, pp. 2-13.

Masschelein N., «The Basel II Capital Accord, SME Loans and Implications for Belgium», *Financial Stability Review 2003*, National Bank of Belgium, pp. 151-72.

Tallman E. W., Bharucha N. (2000), «Credit Crunch or What? Australian Banks during the 1986-93 Credit Cycle», *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Atlanta, n° 3, pp. 13-33.